

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
“NAXÇIVAN” UNİVERSİTETİ
FƏNN SİLLABUSU

Təsdiq edirəm: _____

B.N.Quliyev
(kafedra müdiri)

Tarix: _____sentyabr 2022

Fənnin təsviri	Fənn (adı, krediti)	Məktəb coğrafiyasının elmi nəzəri əsasları 3 kredit
	Fakültə	Pedaqoji
	İxtisas	Coğrafiyanın tədrisi metodikası
	Səviyyə (bakalavriat, magistratura)	magistratura
	Kurs	II
	Semestr	Qış, 2022-2023-ci tədris ili
	Təlimçi	b/m Elnarə Yasın qızı Seyidova
	e-mail	eli.seyid.77@mail.ru
	Telefon	0503631015
	Dərs günləri və saatları	İlgün IIIsaat
Tədris dili	Azərbaycan dili	
Baza/ Seçmə	Baza	
Tələb olunan dərslilər və dərslər materialları	<p>Əsas ədəbiyyat</p> <ol style="list-style-type: none">1. M.İ.Verdiyeva, Azərbaycan Respublikasının coğrafiyasının tədrisində praktik və müstəqil işlərin aparılması, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Problemləri İnstitutu, “İsmail” nəş. Bakı, 2002, 38 səh.2. M.İ.Verdiyeva və başqaları, Təcrübəçi tələbələrə kömək, pedaqoji təcrübə üçün metodik vəsait, Bakı, 2012.3. O.Alxasov, Coğrafiyanın tədrisi metodikası, Ali məktəblər üçün dərslər, Bakı, 2013.4. Orta məktəblərdə coğrafiya təliminin metodikası, A.J.Bibik və başqalarının redaktəsi ilə (məktəbin metodika kitabxanası), “Maarif nəşriyyatı”, Bakı, 1978, 424 səh.5. Ç.Templ, K.Meredit, C.Stil: Uşaqlar necə dərk edir? İlk Prinsiplər. Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondu – Azərbaycan, 2000.6. Ç.Templ, K.Meredit, C.Stil: Tənqidi təfəkkürün gələcək inkişaf	

	<p>üsulları. Açıq Cəmiyyət İnstitutu Yardım Fondu – Azərbaycan, 2000.</p> <p>7. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu. Bakı şəhəri. 19 iyun 2009 il.</p>	
İstifadə ediləcək web səhifələr		
Fənnin xülasəsi	<p>Coğrafiya elminin nəzəri məsələləri coğrafiya təlim metodlarının məzmunu əsasında müəyyən edilir. Coğrafiya təliminin nəzəri əsaslarını ümumi metodika öyrənir, müxtəlif bölmələrin tədrisinə aid təkliflər işləyib hazırlayır. Metodika elminin tətbiqi aspekti nəzəri məsələlərə əsaslanaraq praktik xarakterli məsələlərin həllindən ibarətdir. Coğrafiya təliminin ayrı-ayrı siniflər üzrə praktik məsələlərini isə xüsusi metodika öyrənir. Bu baxımdadır ki, metodika elmi həm nəzəri, həm də tətbiqi elm sahəsi kimi çıxış edir.</p>	
Fənnin məqsədləri	<p>Coğrafiya fənninin məzmununda nəzəriyyə və faktların nisbətinin müəyyən edilməsi, fiziki və iqtisadi coğrafi biliklərin inteqrasiyası, siniflər üzrə coğrafi məzmunun seçilməsində ölkəşünaslıq prinsipinə əsaslanması, yeni coğrafiya proqramının nəzəri məsələlərinin hərtərəfli öyrənilməsindən ibarətdir.</p>	
Öyrənmə nəticələri	<p>Kursun sonunda tələbələr bilməlidir:</p> <p><u>1.Coğrafiyanın tədrisi metodikası sahəsində aparılan elmi tədqiqatlar, yeniliklər və coğrafiya təliminin məqsəd və vəzifələrini öyrənmək.</u></p> <p><u>2. Məktəb coğrafiya kursunun quruluşu və məzmununun müəyyən edilməsi.</u></p> <p><u>3.Tədris prosesinin pedaqoji və psixoloji əsaslarının öyrənilməsi.</u></p> <p><u>4. Ölkədə və xaricdə metodiki fikrin inkişaf tarixinin öyrənilməsi.</u></p>	
Tədris metodları	Mühazirə	Fənnə aid ümumi xarakterli məlumatlar verilir.
	Qrup müzakirəsi	Tələbələrə fərdi mövzuda təqdimatlar verilir və müzakirəsi aparılır.
	Təcrübi məşğələ	Yeni mövzu əyani vəsaitlərin (PPT və video fayllar) nümayişi ilə izah edilməlidir
	Simulyasiya	Tələbələrə dərslərə aid fərdi laborator işləri verilməli və simulyasiya proqramlarından istifadə edilərək nəticələr qeyd edilməlidir.
	Layihə	Fənnə aid ümumi xarakterli məlumatlar verilir
	Digər	Dərsin tədris zamanı mühazirə və seminar məşğələlərinin keçirilməsi nəzərdə tutulur.
Qiymətləndirmə	Mövzunun mənimsənilməsi	Faiz nisbəti (%) və ya bal
	Balların maksimum miqdarı	100 bal
	1. Semestr ərzində toplanmış maksimum bal	50 bal (50%)

	- Dərsə davamiyyətə görə maksimum bal	10 bal (10%)
	- Tələbələrin sərbəst işinə görə maksimum bal	10 bal (10%)
	- Seminar və laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə maksimum bal	30 bal (30%)
	Qeyd: seminar dərslərində tələbənin jurnalda ən azı 3 (üç qiyməti olduğu halda, ona tədrisin bu növü üzrə ballar hesablanır. Əks təqdirdə tələbəyə bal hesablanmır.	
	2. İmtahan nəticələrinə görə maksimum bal	50 bal (50%)
	3. Fənnin mənimsənilməsi qaydası: semestr ərzində imtahan nəticəsinə görə toplanan balların cəmi 50-dən yuxarı olan tələbələr fənni mənimsəmiş hesab edilir. - 51 baldan aşağı – “qeyri kafi” – F - 51 – 60 - “qənaətbəxş” – E - 61 – 70 – “kafi” – D - 71 – 80 – “yaxşı” – C - 81 – 90 – “çox yaxşı” – B - 91 – 100 – “əla”	
	Cəmi:	100 bal (100%)
Qiymətləndirmə metodları	Tapşırıqlar: Sərbəst iş mövzuları verilir və semestr sonu yoxlanılıb qiymətləndirilir. Təqdimat: Slaydlarla hazırlanan mövzular təqdimat şəklində sunulur və qiymətləndirilir. Kollokvium: Semestr ərzində 3 (üç) dəfə yazılı, şifahi və test şəkilində olur və qiymətləndirilir.	
Qaydalar	Davamiyyət: Fənn üzrə ayrılmış bütün saatların 25%-dən çoxunda iştirak etməyən tələbə imtahana buraxılmır. Buraxılmış imtahan və ya tapşırıqlar: Tələbə planlaşdırılan təqdimatda və ya imtahanda iştirak edə bilməyəcəyi təqdirdə əvvəlcədən məlumat verməlidir. Tam sinif iştirakı və təyin olunmuş ev tapşırığını yerinə yetirilməsi gərəklidir. Tədqiqat işlərində, hazırlanmış layihələrdə istifadə olunan mənbələrə istinad verilməlidir. Bununla birlikdə, tələbə tərəfindən təhlil edilmədən, yalnız istinad və sitatlardan ibarət olan hər hansı bir tədqiqat işi qəbul edilə bilməz. Testlər zamanı köçürmə, təyin edilmiş qaydalara tabe olunmadığı təqdirdə tələbə imtahan nəticəsinin ləğv olunması ehtimalı daxil olmaqla cəzalandırılacaqdır. Təqdimatların / layihə sənədlərinin mövzuları fənni tədris edən müəllim tərəfindən əvvəlcədən müəyyənləşdiriləcəkdir. Müəllim ilə əvvəlcədən razılaşdırıldığı təqdirdə digər tələbələrlə əməkdaşlığa icazə verilə bilər.	

FƏNNİN MÜHAZİRƏ MÖVZULARI VƏ AYRILMIŞ SAATLARIN MIQDARI

S/№	Mühazirənin adı və qısa məzmunu	Ayrılmış vaxt (saat ilə)
1	<p>Mövzu: Məktəb coğrafiyasının məqsədi və vəzifələri.</p> <p>Məktəb coğrafiyasının məqsəd və vəzifələri. Coğrafiya kurikulumunun mahiyyəti. Coğrafiya fənni üzrə məzmun xətləri və onların mahiyyəti. Standart anlayışı. Orta məktəb coğrafiya kursunun əsas standartları. Alt standartların funksiyası. Təlim nəticələri və siniflər üzrə dəyişməsi. Coğrafiya fənni üzrə fəaliyyət xətləri. Ənənəvi rəmin və müasir coğrafiya kurikulumun müqayisəsi.</p> <p>Qısa icmal: Pedaqoji elmlərdən biri olan coğrafiyanın tədrisi metodikasının predmeti coğrafiyanın əsaslarının şagirdlərə öyrədilməsi prosesidir. Bu elm məktəbin qarşısında qoyulmuş təlim, tərbiyə vəzifələrinə uyğun olaraq məktəb coğrafiyası kursunun məqsədinin məzmununun sistemini işləyib hazırlayır. Başqa sözlə coğrafiya elmlərinin hansı məsələlərini şagirdlərə öyrətməli sualına cavab verir.</p>	2
2	<p>Mövzu: Məktəb coğrafiyasının inkişafı mərhələləri. Məktəb coğrafiya fənninin inkişaf tarixi. Azərbaycanda məktəb coğrafiya fənninin məzmununda baş verən dəyişikliklər. Təhsil islahatlarına qədərki coğrafiyanın mahiyyəti. Əsas və orta təhsil pilləsində coğrafiya fənninin ümumi istiqamətləri. Dünya ölkələrində məktəb coğrafiya fənninin strukturu.</p> <p>Qısa icmal: Coğrafiya elminin çoxsahəli olması məktəb coğrafiyasının da məzmununda özünü göstərir. Coğrafiya elminin yaranması cəmiyyətin inkişafının ilkin mərhələsi ilə uyğun gəlir.</p> <p>Respublikamızda məktəb coğrafiyasının inkişafında aşağıdakı mərhələlərin olması üzə çıxır:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qədim dövrlərdə Azərbaycanda coğrafi fikirlərin yayılması 2. Rus imperiyası dövründə Azərbaycanda məktəb coğrafiyasının tədrisi 3. Sovet hakimiyyəti illərində məktəb coğrafiyasının tədrisi 4. Müstəqillikdən sonrakı dövrdə məktəb coğrafiyasının tədrisi 	2
3	<p>Mövzu: Məktəb coğrafiyası və onun tədrisi metodikasının qısa tarixi. XVIII əsrin başlanğıcında Rusiya məktəb coğrafiyasının yaranması. XIX əsrin ikinci yarısında və XX əsrin əvvəllərində rusiyada məktəb coğrafiyası və onun tədrisi metodikası. K.D.Uşinski, N.V.Qoqolun coğrafiyanın tədrisinə dair fikirləri. XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda məktəb coğrafiyası. Qafur Rəşid Mirzəzadənin elmi-metodik fəaliyyəti.</p> <p>Qısa icmal: Coğrafiya Yer səthini və təbiətlə cəmiyyətin qarşılıqlı təsiri gedişində onda yaranan təbii-təsərrüfat ərazi sistemlərinin inkişafı və idarə olunmasının qanunauyğunluqlarını öyrənən yeganə elmdir. Elmin tarixi inkişafı rəvan olmamışdır. Uzun müddət irəliyə doğru yavaş-yavaş hərəkətlə yanaşı birdən elə</p>	2

	kəskin dönüş mərhələləri olur ki, bu mərhələlərin də daha dəqiq öyrənilməsi xüsusi maraq doğurur.	
4	Mövzu: Məktəb coğrafiyasının ümumtəhsil vəzifələri. Məktəb coğrafiyasının maarifləndirici əhəmiyyəti Qısa icmal: Məktəb coğrafiyasının maarifləndirici vəzifələri böyükdür. Bunlar şagirdlərin coğrafi mühtin, ölkələrin ictimai istehsalının yerləşməsinin və iqtisadi inkişafının əsas qanunauyğunluqlarını dərk etməyə və başa düşməyə kömək edən biliklərə yiyələnməsinə, həmçinin məktəblilərin əqli qabiliyyətlərinin inkişafına və coğrafi bacarıqlarının formalaşmasına yönəldilmişdir.	2
5	Mövzu: Müasir məktəb coğrafiyasına verilən tələblər. Azərbaycan Respublikasında məktəb coğrafiyasının məzmunu və strukturu: Məktəb coğrafiya fənninin yaradılmasında nəzərə alınan başlıca şərtlər. Məktəb coğrafiyasının ümumtəhsil və tərbiyəvi vəzifələri: şagirdlərin coğrafi bilik və bacarıqları silahlandırılması, şagirdlərin elmi dünyagörüşünün formalaşmasında məktəb coğrafiyasının rolu. Vətənpərvərlik, beynəlmiləçilik, təbiət və xalqın maddi sərvətlərinə qayğı göstərmək, ölkəmizin müdafiəsinə hazır olmaq, əməyə məhəbbət kimi keyfiyyətlərin formalaşmasında məktəb coğrafiyasının əhəmiyyəti. Qısa icmal: Coğrafiya elminin inkişaf perspektivləri və praktik əhəmiyyəti ilə şagirdlərin tanış edilməsinin zəruriliyi. Proqram və dərsliklər məktəb coğrafiyasının məzmunu və strukturunu əks etdirən əsas mənbələrdir. Proqramın tərtibində nəzərə alınan başlıca prinsiplər. Təlimin məzmununda vaxtaşırı edilən dəyişikliklərin səbəbləri.”Dərslik” və “dərs vəsaiti” anlayışları. Coğrafiya dərslərinə verilən elmi-pedaqoji və metodik tələblər, bu baxımdan istifadədə olan dərsliklərin təhlili. Yeni təlim üsulları ilə coğrafiyanın tədrisi.	2
6	Mövzu: Azərbaycanda ümum təhsilində milli kurikulum haqqında. Fənn yönümlü kurikulum. Şəxsiyyət yönümlü kurikulum. Coğrafiya təliminin məzmunu. Məzmun xətləri. Məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri. Fəaliyyət xətləri. Sınıflar üzrə məzmun standartları. Məzmun xətləri üzrə əsas və alt-standartlar. Qısa icmal: Kurikulum dedikdə tədris planı başa düşülür. Azərbaycanda təhsil islahat proqramının əsas məsləhətlərindən biri də planın yarısıdır. Təkrar anlayışı yeni təhsil sənədidir ki, və məzmun etibarını ilə beynəlxalqaləmdə, təlimdə qəbul edilmiş kurikulum anlayışına yaxın olmaqla onun dəqiq tərcüməsi deyil. Humanitarlaşma dedikdə tədrisin məzmununun humanitar həcmünün artırılması yolu ilə öz xalqının mənəvi dəyərlərinin yiyələnməyi və dünya biliyinin istiqaməti ilə tanışlıq nəzərdə tutulur.	2
7	Mövzu: Coğrafiya təliminin metodikasında elmi-tədqiqat metodları. Müşahidə metodu. Məktəb sənədlərinin öyrənilməsi. Müəllimlərlə və məktəbin başqa işləri ilə söhbətlər. Təbii eksperiment və laboratoriya eksperimenti. Qısa icmal: Coğrafiyanın təlimi metodikasında ümumpedaqoji və didaktik tədqiqatlarda istifadə olunan metodlardan müşahidə, məktəb sənədlərinin	2

	öyrənilməsi (müəllimlərin və şagirdlərin planları, şagirdlərin fəaliyyətinin nəticələri və s.), müəllimlərlə söhbətlər, eksperiment (təcrübə dərsləri şəklində aparılan laboratoriya və təbii eksperiment) tətbiq olunur.	
8	<p>Mövzu: Coğrafiya dərslərində təlim formaları.</p> <p>Şagird fəaliyyətinin təşkili formaları. Tədrisin frontal, fərdi və kollektiv (qrup) formaları. Fərdi fəaliyyətin müsbət və mənfi tərəfləri. Sınıf dərsləri sistemi. Böyük və kiçik qruplarla işin mahiyyəti. Cütlərlə işin təşkili. Qruplara bölünmə.</p> <p>Qısa icmal: Fənnin tədrisinin səmərəliliyi təlim nəticələrinin müəyyən edilməsindən, cari planlaşmadan, dərslərin necə təşkil edilməsindən və eləcə də təlim formasından asılıdır. Təlimin təşkili forması bütöv təlim prosesinin mühüm komponentlərindən biridir. Forma hər hansı fəaliyyətin, işin zahiri ifadəsidir. Təlimin təşkili forması müəllim və şagirdlərin müəyyən qaydada və rejimdə cərəyan edən birgə fəaliyyətinin ifadəsidir.</p>	2
9	<p>Mövzu: Coğrafiya dərsləkləri.</p> <p>Coğrafiya dərsləkləri ilə tanışlıq. Dərsləyin tərtib edilməsi prinsipləri.</p> <p>Dərsləklərin metodoloji əsası. Dərsləklərin funksiyası, məzmunu və mövzuların quruluşu. Dərsləklərin qiymətləndirilməsi və monitorinqi.</p> <p>Dərsləklərin qiymətləndirilməsinə verilən tələblər.</p> <p>Qısa icmal: Dərsləklərin təhsil sistemində məzmun və funksiyasına görə əhəmiyyətli resurs olan biridir. Şagirdlərin təfəkkürünü inkişaf etdirmək, əqli fəaliyyətini formalaşdırma üçün ən etibarlı vəsaitdir.</p>	2
10	<p>Mövzu: Coğrafiya dərsləklərində mətn üzərində işin təşkili.</p> <p>Coğrafiya dərsləklərində mətn üzərində işin təşkili.</p> <p>Coğrafiya dərsləklərində məzmunla verilən tələblər.</p> <p>Mətn üzərində işin təşkili. Fiziki və iqtisadi coğrafi biliklərin sintezi.</p> <p>Mətn komponentlərinin təhlili. Əsas və əlavə mətnlər.</p> <p>Qısa icmal: Dünyada mövcud olan və istifadə olunan dərsləklərin quruluşunda ümumi cəhət onların xüsusi metodik aparata malik olması və standartların reallaşdırılmasıdır. Məzmun standartları dərsləklərdə mətn və mətdənkənar komponentlərdə reallaşdırılır. Dərsləyin tərtib edilməsində də məhz bu iki faktor nəzərə alınır.</p>	2
11	<p>Mövzu: Məktəb coğrafiyasının praktik istiqaməti.</p> <p>Məktəb coğrafiyasının praktik istiqaməti. Planlaşdırma.</p> <p>İllik planlaşdırma nümunəsinin hazırlanması.</p> <p>Cari planlaşdırma və ona verilən tələblər.</p> <p>Cari planlaşdırma nümunəsinin tərtib edilməsi.</p> <p>Dərs icmallarının hazırlanması</p> <p>Qısa icmal: Planlaşdırma - kurikulumda nəzərdə tutulmuş standartlara nail olmaq üçün ilk növbədə müəllim təlim prosesinə sistemli yanaşma və müəllim-şagird fəaliyyətinin düzgün qurmasıdır.</p>	2

12	Mövzu: Coğrafiya dərsləklərində illüstrasiyalar üzərində işin təşkili. Coğrafiya dərsləklərində şəkil, sxem, qrafik, və s üzərində işin təşkili. Mətnin əyaniliyini artıran illüstrasiyalar. İllüstrasiyalar informasiya mənbəyi kimi. Qısa icmal: Biliklərin möhkəmləndirilməsində illüstrativ vəsaitlərdən istifadə imkanları. Şəkil, qrafik, diaqram, sxem, kartoqrafik təsvirlər.	2	
13	Mövzu: Coğrafiyanın tədrisində praktik işlər. Ekskursiyalar. Coğrafiyanın tədrisində praktik işlərin aparılması. Ekskursiyaların keçirilməsi. Qısa icmal: Coğrafiyanın tədrisində praktik işlər. Ekskursiyaların mühüm əhəmiyyəti vardır. Coğrafiyanın tədrisində praktik işlər və ekskursiyaların aparılması aşağıdakı plan üzrə həyata keçirilməlidir.	2	
14	Mövzu: Müəllimin coğrafiya dərsinə hazırlanması. Coğrafiya fənni üzrə sinifdən k iş. Coğrafiya kabinəsi. Qısa icmal: Müəllim coğrafiya dərsinə hazırlaşarkən ilk növbədə onun proqramı, tədris etdiyi fənnin icmalı, mövzu ilə bağlı əyani vəsaitlər və müəllimin xüsusi hazırlığı olmalıdır. Müəllim qeyd olunanlarla bərabər şagirdlərə coğrafi bilikləri tam və təsvilatı ilə çatdırılmasında coğrafiya fənni üzrə sinifdən kənar işləri düzgün təşkil etməklə, coğrafiya kabinəsindən səmərəli istifadə etməlidir	2	
15	Mövzu: Aşağı (VI-VII) siniflərdə diyarşünaslıq materialları vasitəsilə şagird şəxsiyyətinin formalaşdırmaq imkanları Qısa icmal: Məktəb diyarşünaslığının vəzifəsi təlim-tərbiyə məqsədləri ilə müxtəlif mənbələr üzrə və başlıca olaraq bilavasitə müşahidələr əsasında şagirdlər tərəfindən doğma ölkənin müəyyən ərazisinin hərtərəfli öyrənilməsindən ibarətdir.	2	
Məşğələ mövzuları		Saat mühazirə	Tarix
1. Məktəb coğrafiyası və onun tədrisi metodikasının qısa tarixi.		2	
2. Respublikamızda məktəb coğrafiyasının inkişafı		2	
3. Məktəb coğrafiyasının ümumtəhsil vəzifələri		2	
4. Azərbaycanda ümum təhsilində milli kurikulum haqqında.		2	
5. Coğrafiya təliminin metodikasında elmi-tədqiqat metodları.		2	
6. Coğrafiya dərsləklərində mətn üzərində işin təşkili.		2	
7. Coğrafiyanın tədrisində praktik işlər. Ekskursiyalar.		2	
8. Müəllimin coğrafiya dərsinə hazırlanması.		1	

Sərbəst iş:

1. Coğrafiya tədrisi metodikasının tədqiqat metodları
2. Coğrafiya dərsi, onun əhəmiyyəti və strukturu
3. Coğrafiyadan sinifdənkənar və məktəbdənkənar işlərə verilən əsas tələblər

4. Coğrafiya müəlliminin vəzifə borcları
5. Məktəb coğrafiyasının praktik istiqaməti
6. Məktəb coğrafiyasının maarifləndirici vəzifələri
7. Coğrafiya dərsliklərində mətn üzərində işin təşkili.
8. Coğrafiya dərsliklərində illustrasiyalar üzərində işin təşkili.

Fənn müəllimi:

b/m, E.Y.Seyidova